

Venevaja ja kalasauna

Kaikissa rannikkokylissä on kautta aikain etsitty jatkuvasti parhaita venepaikkoja, ja sittemmin venepaikasta on tullut kylän satama ja venevaja-alue. Tärkeimpiä venepaikalle asetettuja vaatimuksia ovat olleet myrskyiltä suhteellisen suojaista paikka, asutuksen ja kodin läheisyys, riittävän syvä vesi venevajan rantaan asti ja riittävästi tilaa venevajalle ja verkonkuivausseinäille. Suurissa kalastajakylissä kävi usein niin, että mataloituminen pakotti kalastajat muuttamaan venevajansa uuteen satamapaikkaan.

KALAMAJA. KUVA: HANS HÄSTBACKA

Ennen vanhaan useimmilla talonpojilla oli oma venevaja. Venevajan vieressä oli kuivausseinäitä, joihin verkot ripustettiin pyyntiretken jälkeen ja rysät laitettiin odottamaan puhdistusta. Kalastustarpeet kuivattiin usein verkonkuivausseinäissä. Verkonkuivausseinäitä ympäröi tavallisesti aita, koska lehmät, lampaat ja hevoset saivat liikkua vapaasti kylän yhteismailla.

Venevaja oli tärkeä muutenkin kuin vain kalastuksen kannalta. Sitä tarvittiin lehdettämisessä, marjastuksessa, heinänteossa ja ruokojenkeruussa, vaikka kalastus olikin tärkein käyttökohde.

Etäisyydet kalastusalueille ulkosaaristoon olivat pitkiä, ja siksi ulkoluojoille rakennettiin suotuisille paikoille yöpymismökkejä. Kalastajamökki oli vaatimaton mökki tai maja, joka oli tarkoitettu yöpymiseen tai tilapäiseksi asumukseksi kalas-

tusaikoina. Kirjallisissa lähteissä niitä kutsutaan usein kalasaunoiksi.

Alkuperäisiä kalasaunoja on jäljellä vain vähän, ja kalastajakylät, joita vielä 1900-luvun alkupuolella oli paljon, ovat lähes tyystin kadonneet. Merkittävimpiä kalastajakyläiä olivat Storskär (aiemmin Kirkegardzskäret), Storsand, Malaxkallan, Norrskär (aiemmin Alckenn), Lappören, Rikgrund (Ritgrund) ja Mikkelin-saaret. Myös Byvikenissä Valassaarilla, Klobbhallanissa, Skötgrundissa ja Punakareilla on ollut kalastajakyläiä. Kymmenkunta kalastajamökkiä/-saunaa on yhä ammattikalastajien käytössä. Joistakin on tehty kesämökkejä, mutta suurin osa on todella huonossa kunnossa ja rapistuu entisestään. Molpen eli Moikipään asukkaille tärkein kalastajakylä on ollut ja on edelleen Kobberget.

Kaikissa vanhoissa kalasaunoissa on ollut tuohikatto, harmaakivestä ja tiilestä muurattu avoin tulisija ja alkeellinen lavereista ja istuinpenkeistä koostuva sisustus. Laverit sijaitsivat kauimmaisella päätyseinällä, toinen päällä, toinen alla. Lattia oli suoraan hiekan päällä, sisä- ja välikatto puuttui. Valoa tuli sisään toisella pitkällä seinällä olevasta ikkunasta, jonka koko oli yleensä 20 x 20 cm. Mökissä oli säilytys- ja varustehuone, ja kylmäkomeron lisäksi saattoi olla erityisiä kala-aittoja, jotka rakennettiin kalasaunan yhteyteen tai erillisiksi rakennuksiksi.

Esimerkiksi Kobbergetissä oli ainakin seitsemän aittaa, joiden suurissa suolatynnyreissä ja -tiinuissa saalis suolattiin päivittäin. Kalasaunan tavallinen koko ilman komeroa ja aittaa oli n. 4 x 4 m.

